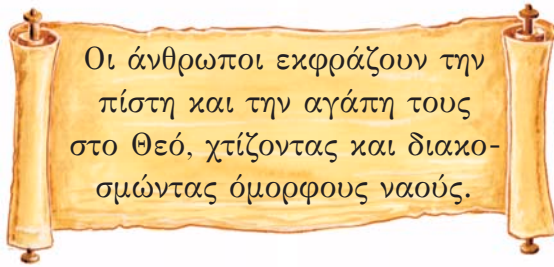

4.2 Πώς είναι κτισμένη και διακοσμημένη μια Εκκλησία

Οι άνθρωποι εκφράζουν την πίστη και την αγάπη τους στο Θεό, χτίζοντας και διακοσμώντας όμορφους ναούς.

Α. Οι Εκκλησίες κατασκευάζονταν από παλιά με βάση συγκεκριμένους αρχιτεκτονικούς κανόνες και διακοσμητικούς τύπους.
Β. Η Εκκλησία είναι ο χώρος, όπου λατρεύουμε το Θεό και τελούμε τα ιερά μυστήρια.

Μια επίσκεψη λίγο διαφορετική

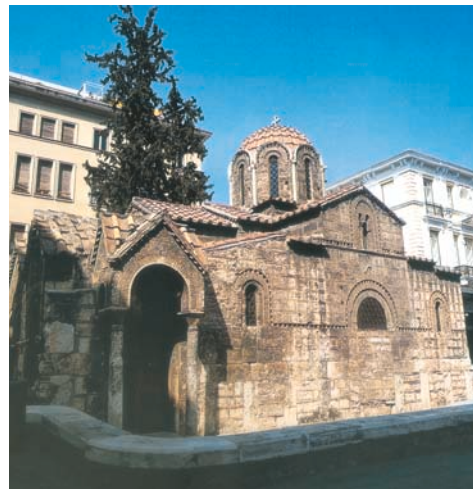
Σήμερα η τάξη μας οργάνωσε μια επίσκεψη σε μια Εκκλησία στο κέντρο της Αθήνας, με σκοπό να συζητήσουμε για τα ιστορικά, αρχιτεκτονικά και διακοσμητικά στοιχεία της.

Πώς είναι χτισμένη μια Εκκλησία

«Ο ναός παιδιά», είπε ο κύριός μας, «είναι ο χώρος, όπου ο άνθρωπος λατρεύει το Θεό. Εδώ συγκεντρώνονται οι πιστοί και τελούν τη Θεία Λειτουργία και τα Μυστήρια της Εκκλησίας. Είναι το κέντρο της ενορίας, συνδεδεμένο με όλες τις φάσεις της ζωής του ανθρώπου, από τη γέννηση μέχρι και τον θάνατό του. Στα πρώτα χριστιανικά χρόνια, οι πιστοί μαζεύονταν σε σπίτια και τελούσαν εκεί τη Θεία Ευχαριστία. Αργότερα, την εποχή των διωγμών, μαζεύονταν σε **κατακόμβες** όπου τιμούσαν τη μνήμη των μαρτύρων. Με την επικράτηση του χριστιανισμού, οι τεχνίτες χρησιμοποίησαν υλικά από ερειπωμένους αρχαίους ναούς και έχτισαν τις πρωτοχριστιανικές βασιλικές, μεγάλα ορθογώνια κτίρια με σκεπή από κεραμίδια. Οι βυζαντινοί αρχιτέκτονες έχτιζαν τους ναούς σε σχήμα σταυρού, ενώ στην οροφή κατασκεύαζαν μεγάλο τρούλο, που στηριζόταν σε τέσσερις κολώνες και συμβόλιζε τον ουρανό. Εκεί αιογραφούσαν και την εικόνα του Παντοκράτορα Χριστού».

Οι κατακόμβες ήταν ολόκληροι διάδρομοι και δωμάτια σκαμμένα κάτω από τη γη. Στη φωτογραφία εικονίζεται τμήμα από κατακόμβη στη Ρώμη.

Καπνικαρέα. Μια εκκλησία από το παρελθόν, στο κέντρο μιας σύγχρονης πόλης (Αθήνα).

Το εσωτερικό μιας Εκκλησίας

«Απέναντί μας», συνέχισε ο δάσκαλος, «είναι το τέμπλο, ένα ξυλόγλυπτο ή μαρμάρινο εικονοστάσι, που χωρίζει τον κυρίως ναό από τον χώρο του Ιερού. Αριστερά από την Ωραία Πύλη βρίσκεται πρώτα η εικόνα

Τέμπλο του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου (Ι. Μ. Πρέβελη, Κρήτη, 1840).

της Παναγίας και δίπλα της εικονίζεται το πρόσωπο, στο οποίο είναι αφιερωμένος ο ναός. Δεξιά από την Ωραία Πύλη εικονίζονται ο Χριστός και δίπλα του ο Ιωάννης ο Πρόδρομος. Επάνω από αυτήν, σε κάποιους ναούς, εικονίζεται η παράσταση του Μυστικού Δείπνου, μαζί με τις εικόνες του **Δωδεκάορτου**. Στις πλαϊνές πόρτες του τέμπλου, οι αρχάγγελοι Μιχαήλ και Γαβριήλ στέκονται φύλακες του ιερού χώρου, ενώ στην κορυφή του είναι τοποθετημένος ένας μεγάλος σταυρός. Το Ιερό βήμα είναι η είσοδος στα Άγια των Αγίων, το ιερότερο μέρος του ναού. Έξω από αυτό, αριστερά και δεξιά, βρίσκονται τα ψαλτήρια, όπου ψάλλουν οι ψάλτες του ναού. Τα βιβλία τους στηρίζονται στο **αναλόγιο**. Ο άμβωνας βρίσκεται εμπρός από το αριστερό ψαλτήρι και συνήθως έχει μια μικρή σκάλα, απ' όπου ο ιερέας ανεβαίνει και από εκεί διαβάζει το

Ευαγγέλιο. Απέναντι από τον άμβωνα βρίσκεται ο θρόνος του επισκόπου». «Καθετί που βρίσκεται στον ναό παιδιά», συνέχισε ο δάσκαλος, «έχει σημασία και συμβολίζει κάτι από τη ζωή της Εκκλησίας: τα φυτά και τα λουλούδια που είναι ζωγραφισμένα ή σκαλισμένα σε ξύλο συμβολίζουν τον παράδεισο, η άγκυρα την ελπίδα που πρέπει να έχουμε στη ζωή μας, το καράβι την Εκκλησία που έχει για καπετάνιο το Χριστό και το αρνί τον ίδιο το Χριστό που θυσιάστηκε για να σώσει τον άνθρωπο από το κακό. Ο ναός είναι το σύμβολο του καινούργιου κόσμου που ο Χριστός χάρισε στους ανθρώπους».

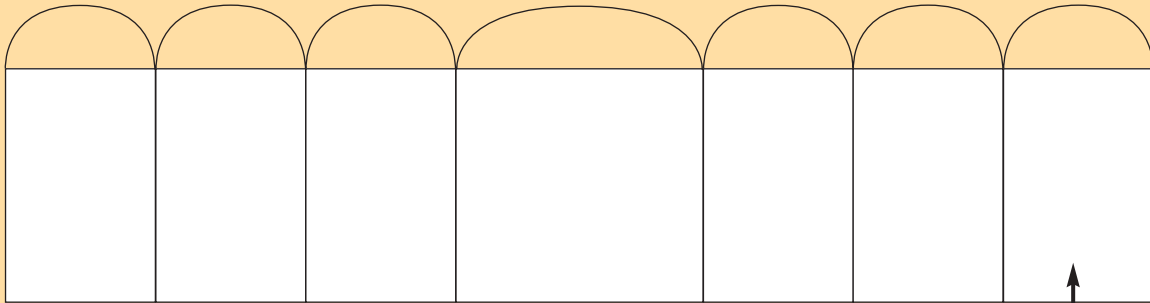
Ι. Ν. Παμμεγίστων Ταξιαρχών (Ι. μ. Πετράκη).

Εργασίες

1. Θέμα για συζήτηση.

Σήμερα υπάρχουν πολλοί τύποι ναών. Άλλοι ακολουθούν πιστά την παραδοσιακή αρχιτεκτονική και άλλοι περισσότερο μοντέρνους ρυθμούς. Βρίσκουμε φωτογραφίες διαφόρων ναών και συζητούμε για το αν η εξωτερική μορφή ενός ναού, όσο και η εσωτερική του διακόσμηση, επηρεάζουν τη διάθεση των ανθρώπων που συγκεντρώνονται εκεί, για να λατρέψουν το Θεό.

2. Βάζουμε με τη σωστή σειρά τις εικόνες στο τέμπλο του ναού των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης.

Παραθέματα

★ Η Καπνικαρέα, σύμβολο μιας άλλης εποχής στην καρδιά της πόλης, τόπος συνάντησης και ξεκούρασης για τους περαστικούς, χώρος συγκέντρωσης και προσευχής για τους πιστούς, σημείο προσέλευσης επισκεπτών, μάρτυρας της ανάπτυξης και των αλλαγών της μεγαλούπολης, αγαπημένη Εκκλησία παλαιότερων και νεότερων, αδιάφορη για άλλους, είναι εκεί, στο κέντρο, μέσα στον περίπατό σου, για να αναπτύξεις τη δική σου σχέση μαζί της.

(Καπνικαρέα, ένα μνημείο στο κέντρο της αγοράς, Περιήγηση, Εκδοση ΥΠ.ΠΟ, Δ/ση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών μνημείων, Αθήνα 2003,σελ.29)

★ Οι Εκκλησίες αποτελούν τα μοναδικά σωζόμενα ίχνη πάνω στα οποία θα βαδίσουμε για να ανακαλύψουμε την πόλη των μέσων βυζαντινών χρόνων... Οι Εκκλησίες, που χάρη στο θρησκευτικό χαρακτήρα τους και στην επιμελημένη αρχιτεκτονική μορφή τους έχουν αντέξει στο φθοροποιό πέρασμα του χρόνου, ...συνιστούν τα μοναδικά αρχιτεκτονικά ορόσημα της βυζαντινής πόλης. Πίσω από αυτές θα αναζητήσουμε μια ενορία, μια γειτονιά, ένα μοναστήρι ή απλώς μια εύπορη αθηναϊκή οικογένεια, βαθιά θρησκευόμενη.

(Στα ίχνη της Βυζαντινής Αθήνας, δύο περίπατοι στην πόλη, Εκδοση ΥΠ.ΠΟ, Δ/ση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών μνημείων, Αθήνα 2001, σελ.2)

4.3 Αγία Σοφία: Ένα θαύμα τέχνης

Η Αγία Σοφία είναι ο διαχρονικός μάρτυρας της ορθόδοξης πίστης, του πολιτισμού και της παράδοσης του Βυζαντίου.

- Α. Ο ναός της Αγίας Σοφίας ανοικοδομείται από τον Ιουστινιανό με τα ακριβότερα υλικά απ' όλο τον κόσμο και γίνεται το κέντρο της χριστιανικής οικουμένης.
- Β. Ο εκπληκτικός τρούλος λούζει με φως το ναό. Κάτω από αυτόν ενώνονται οι προσευχές των χριστιανών όλης της αυτοκρατορίας.
- Γ. Παρ' όλες τις φυσικές και ανθρώπινες καταστροφές, η Αγία Σοφία στέκει ακόμη επιβλητική και μεγαλοπρεπής.

Η Αγία Σοφία. Οι μιναρέδες στα άκρα της προστέθηκαν από τους Τούρκους, όταν ο ναός μετατράπηκε σε τζαμί. Διακρίνεται ο τρούλος με τα 40 παράθυρα.

συμπλήρωσε η δασκάλα. «Εκεί ο λαός γιόρταζε τους θριάμβους και τις νίκες του, έστεφε τους αυτοκράτορες του, μα θρηνούσε και τις συμφορές του».

Το ιστορικό της ανέγερσης – Τα εγκαίνια του ναού

Όταν ο Ιουστινιανός αποφάσισε να ανοικοδομήσει το ναό της Αγίας Σοφίας, ανέθεσε το μεγάλο αυτό έργο στους καλύτερους αρχιτέκτονες της ελληνικής Ανατολής, τον Ανθέμιο από τις Τράλλεις και τον Ισίδωρο από τη Μίλητο. Οι αρχιτέκτονες κατέληξαν σ' ένα σχέδιο, που συνδύαζε το μεγαλείο και τη λιτότητα, την ομορφιά και τη σταθερότητα. Δέκα χιλιάδες τεχνίτες κι εργάτες άρχισαν να δουλεύουν ακατάπαυστα. Ο Ιουστινιανός είχε ζητήσει τα πιο σπάνια υλικά απ' όλη την αυτοκρατορία, ενώ ειδικά για την κατασκευή του τεράστιου τρούλου, χρησιμοποιήθηκαν πολύ ελαφρά τούβλα από τη Ρόδο. Τα θαυμάσια ψηφιδωτά του ναού, ο επιβλητικός **άμβωνας**, ο θρόνος του Πατριάρχη, όλα θα ήταν στολισμένα με πολύτιμες πέτρες, χρυσό και ασήμι, ενώ η Αγία τράπεζα θα ντυνόταν με χρυσό! Όλα αυτά, θα έδιναν στην

Ο Αυτοκράτορας Ιουστινιανός ήταν αυτός που ανοικοδόμησε τον ναό της Αγίας Σοφίας, δίνοντάς του τη μορφή που έχει σήμερα (ψηφιδωτή παράσταση, Άγιος Βιτάλιος, Ραβέννα, Ιταλία).